

Nr 46.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beräkningen av engångsavgifterna för tjänstepension för vissa lantbruksskolföreståndare; given Stockholms slott den 7 februari 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

David Pettersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 februari 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Pettersson anför:

Med utlåtande den 28 maj 1923 har lantbruksstyrelsen överlämnat en till styrelsen ställd skrivelse, däri föreståndarna för lantbruksskolorna i Varpnäs, Åke Ingeström, och i Tomta, Karl Funkquist, under framhållande att de genom bestämmelserna i övergångsstadgandena till kap. VII av gällande reglemente för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. blivit i pensionshänseende försatta i sämre ställning än övriga lantbruksskolföreståndare, hemställt, att lantbruksstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådan ändring av omförmälda bestämmelser, att sökandena bleve likställda med övriga lantbruksskolföreståndare.

Innan jag ingår på detta ärende, anhåller jag att angående hithörande delar av reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för omförmälda pensionsanstalt få erinra om följande:

Genom bestämmelserna i reglementets § 6 om retroaktiv giltighet av det samma beredes i reglementet avsedd befattningshavare möjlighet att erhålla pension även i förhållande till den tid, som han innehafvt sin nuvarande eller liknande tjänst före inträdet i pensionsanstalten. I sådant avseende stadgas, bland annat, att om befattningshavaren vid den tidpunkt, då reglementet börjar tillämpas på honom, befinner sig i den levnadsålder, att han icke kan, vid tillämpning av de i reglementet eljest givna bestämmelser, vid pensionsålderns uppnående komma i åtnjutande av hel pension, pensionsanstalten må, i den mån sådant för berörda ändamål erfordras, kunna bestämma, att reglementet skall anses hava varit gällande för honom under den föregående tid, varunder han tjänstgjort i befattning, som med avseende å tjänstgöringens art och omfattning varit sådan, att den kunnat förenas med pensionsrätt enligt reglementet, om detsamma varit gällande.

I § 7, som innehåller bestämmelser om pensionsavgifter, stadgas bland annat, att i de för befattning gällande särskilda bestämmelserna skall angivas dels den årsavgift, som befattningshavaren skall erlägga, och dels den avgift, som skall erläggas av den, i vars tjänst han är anställd (huvudmannen). Vidare stadgas, att staten erlägger den årliga avgift, som enligt försäkringsteknisk beräkning erfordras för att tillsammans med befattningshavarens och huvudmannens årsavgifter bereda pension enligt reglementet.

§ 9 meddelar föreskrifter angående den s. k. engångsavgift, som skall erläggas av huvudmannen i händelse reglementet enligt § 6 erhåller retroaktiv giltighet för en befattningshavare. Dylik engångsavgift bestämmes av pensionsanstalten och skall vara lika med den försäkringsfond, som skulle hava erlagts enligt § 7, om reglementet varit gällande under den föregående tiden. Huvudmannen må emellertid i sin ordning av befattningshavaren genom löneavdrag uttaga ersättning för den del av fonden, som svarar mot de avgifter denne själv skulle hava erlagt.

I överensstämmelse med riksdagens i skrivelse den 18 maj 1920, nr 247, givna bemyndigande har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 22 juni 1920 (nr 380) förordnat, att till reglementet skulle fogas ett kapitel VII med särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl. Härigenom hava de rättigheter och skyldigheter, som stadgas i reglementets kap. I—III och VII, tillagts, bland andra, föreståndare och fast anställda lärare vid statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar, därest skolans reglemente blivit fastställt av Kungl. Maj:t.

Enligt i berörda kap. VII intagna övergångsstadganden gälla för de i samma kapitel avsedda befattningshavare i fråga om reglementets retroaktiva giltighet bestämmelser, som i viss mån avvika från vad som härutinnan föreskrives i § 9. Om dylik befattning före den 1 januari 1923 anmälts för beredande av pensionsrätt och enligt nyssnämnda paragraf engångsavgift skall erläggas, skall denna utgå med allenast det belopp, för vilket huvudmannen må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren. Undantagna från denna regel äro emellertid, bland andra, föreståndarbefattningarna vid de lantbrukskolor, där föreståndaren tillika är innehavare av skolegendomen. Beträffande sådan befattning gäller, att för bestämmande av engångsavgiften skall från den enligt § 9 beräknade engångsavgiften dragas det belopp, för vilket huvudmannen må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren, samt att huvudmannens engångsavgift är lika med halva återstoden ökad med nyssnämnda belopp.

Berörda övergångsstadganden innebära alltså i förevarande hänseende, att i regel staten skall täcka hela den del av engångskostnaden för pensioneringen,

som icke motsvaras av de pensionsavgifter, som befattningshavaren skulle hava erlagt under den tid, för vilken reglementet fått retroaktiv giltighet. Anledningen till att huvudmännen sålunda befriats från retroaktiv avgift är, såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet den 12 mars 1920, nr 382 (se sid. 7—8), att huvudmännen i fråga i allmänhet icke ansetts äga medel till sådana avgifter. Det beträffande föreståndarna för nyssnämnda lantbruksskolor stadgade undantaget från regeln har motiverats därmed, att dessa påräknats föfoga över tillräckliga medel för engångsavgiftens bestridande.

I sin ovan omförmälda framställning anföra Ingeström och Funkquist bland annat följande.

Att lantbruksskolföreståndare, som själva innehade skolegendom, blivit i pensionshänseende satta i en ogynnsammare ställning än övriga föreståndare för lantbruksskola torde hava berott därpå, att förstnämnda skolföreståndare ansetts vara i ekonomiskt hänseende bättre situerade än de föreståndare, som hade sin fasta årslön. Om en sådan uppfattning under de gångna krigsåren, då priserna på jordbruksprodukter voro högt uppdrivna, hade fog för sig, kunde detta dock icke sägas vara fallet under normala tider och särskilt nu, då jordbrukets ekonomiska betingelser vore allt annat än lysande.

Vid bedömandet av frågan borde jämväl beaktas, att sökandena med utsikten att erhålla en minimal pension — de dryga retroaktivavgifterna hade sökandena ansett sig icke kunna erlægga — nödgades för framtida behov avsätta det överskott, som kunde erhållas av jordbruket, så mycket mer som sökandena efter 65 års ålder vore skyldiga att i sitt ställe sätta ny föreståndare med de avlöningsförhållanden, författningen i ämnet stadgade. Av denna anledning komme helt säkert i många fall förbättrings- och moderniseringsarbeten vid skolegendomarna att få stå tillbaka, vilket ingalunda vore lyckligt.

Förbises finge ej heller den fördelen en skolegendomsägare, som ej vore föreståndare för lantbruksskolan, vunne därigenom, att föreståndaren, som tillika varit ägarens förvaltare, komme i åtnjutande av full pension.

Lantbruksstyrelsen har, med förmälan att under 1922 endast två lantbruksskolföreståndare voro ägare av skolegendomar, vidare yttrat i huvudsak följande.

Enligt lantbruksstyrelsens mening kunde den i övergångsstadgandena till kap. VII av reglementet för pensionsanstalten stadgade undantagsbestämmelsen innebära en betydande orättvisa. Av de sakkunnigas för utredning av frågan om pensionering av befattningshavare hos hushållningssällskap m. fl. betänkande (se bilagan till prop. 382/1920) framginge, att sakkunniga ansett föreståndare, som tillika vore innehavare av skolegendom, på grund av sitt jordinnehav vara i sådan ekonomisk ställning, att han själv kunde betala hela engångsavgiften och sålunda jämväl den del, som eljest skulle åvila huvudmannen, vilken i förevarande fall väl liksom vid övriga liknande institutioner måste anses representeras av skolstyrelsen. Det vore emellertid ingalunda säkert, att innehav av skolegendom medförde en sådan ekonomisk ställning, att en avsevärd engångsavgift utan större svårighet kunde erläggas. Givetvis kunde, såsom av de båda sökandena jämväl framhållits, en dylik ekonomisk belastning medföra minskning i rörelsekapitalet för egendomen med den påföljd att denna bleve lidande, därest egendomsinnehavaren, såsom väl kunde vara fallet, vore tyngd av skulder. Å andra sidan kunde förekomma och förekomme också, enligt vad lantbruksstyrelsen hade sig bekant, att skolföreståndare, som icke vore innehavare av vederbörlig skolegendom, i

allt fall vore i den ekonomiska ställning, att han själv kunde vara i stånd att erlægga jämväl huvudmannens del av engångsavgiften. Att ifrågavarande bestämmelse under sådana förhållanden syntes sökandena orättvis, funne lantbruksstyrelsen naturligt.

Förhållandena hade också i avsevärd mån ändrats, sedan nämnda sakkunniga avgåvo sitt yttrande och riksdagen fattade sitt beslut i ämnet. Då betingade lantbrukets produkter höga pris och innehavet av jordegendom medförde särskilt gynnsam ekonomisk ställning. Så vore nu ej längre fallet. Redan åren 1921 och 1922 medförde för jordinnehavare i ekonomiskt avseende en försämring, som gjorde, att den särställning förevarande två skolföreståndare iråkat, blivit ännu mera kännbar.

Enligt ifrågavarande övergångsstadgande skulle befattning, vars innehavare önskade komma i åtnjutande av de lindrigare bestämmelserna beträffande engångsavgift, hava anmälts för beredande av pensionsrätt före den 1 januari 1923. Lantbruksstyrelsen hade under hand hos statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. inhämtat, att samtliga lantbruksskolföreståndarplatser vore anmälda till erhållande av pensionsrätt före den 1 januari 1923, men att frågan om den retroaktiva avgiften i flertalet fall ännu ej vore ordnad. Det syntes lantbruksstyrelsen vid sådant förhållande icke behöva innebära några särskilda svårigheter, om den av sökandena begärda ändringen av bestämmelserna beträffande lantbruksskolföreståndarna komme till stånd.

Styrelsen för pensionsanstalten har i infordrat utlåtande den 22 juni 1923 anfört följande.

Ifrågavarande lantbruksskolföreståndare befunde sig i en för dem ofördelaktig undantagsställning i förhållande till andra lantbruksskolföreståndare beträffande beloppet av engångsavgift. Då de emellertid endast vore två till antalet, syntes redan detta förhållande göra en särskild undantagsställning mindre motiverad. Huruvida i framtiden komme att finnas flera skolföreståndare, som tillika vore innehavare av skolegendomen, finge lämnas ur räkningen, eftersom övergångsstadgandena ej hade avseende å dem, som tillträtt befattning den 1 januari 1923 eller senare. Vad som vore av avgörande betydelse vore emellertid frågan, huruvida innehavet av en skolegendom kunde i och för sig medföra gynnsammare ekonomisk ställning och således anses utgöra giltigt skäl för påförande av en drygare engångsavgift. Lantbruksstyrelsen med sin kännedom om hithörande förhållanden hade besvarat denna fråga nekande, varvid styrelsen dock framhållit att, om också vid tiden för ifrågavarande stadgandes tillkomst innehavet av jordegendom medförde gynnsam ekonomisk ställning, detta förhållande redan under 1921 och 1922 förändrats. Pensionsanstalten hade tydligen ingen anledning att ifrågasätta riktigheten av lantbruksstyrelsens sålunda uttalade uppfattning.

Anstalten hade låtit approximativt beräkna de ifrågavarande båda skolföreståndarnas engångsavgifter för tjänstepension, därvid det förutsatts, att båda skulle erlægga sådan avgift för retroaktiv tjänstårsberäkning från trettiandra levnadsåret och således beredas möjlighet att vid 65 års ålder avgå med hel pension av 4,800 kronor. Dessa engångsavgifter utgjorde för Ingeström 12,574 kronor och för Funkquist 9,452 kronor. Finge däremot engångsavgifterna beräknas enligt regeln för lantbruksskolföreståndare, vilka icke vore innehavare av skolegendomen, skulle avgifterna utgöra respektive 5,759 kronor och 4,329 kronor. Skillnaden i engångsavgifterna vid de olika beräkningssätten skulle således, om framställningen bifölles, vidkännas av statsverket.

Om engångsavgift för familjepension vore i förevarande framställning ej fråga, ty till denna avgift bidroge ej statsverket för någon befattningshavare. Anstalten finge emellertid anmäla, att Ingeström erlagt engångsavgift med 2,756 kronor för full familjepension. För Funkquist skulle motsvarande avgift utgöra omkring 2,263 kronor.

Under åberopande av det anförda finge anstalten förklara sig icke hava något att erinra mot bifall till framställningen.

Statskontoret har i remissutlåtande den 27 september 1923 anført, att goda skäl syntes föreligga för vidtagande av den föreslagna ändringen i övergångsbestämmelserna rörande pensioneringen av lantbruksskolföreståndare. Då frågan syntes vara av beskaffenhet att böra underställas riksdagens prövning, har statskontoret hemställt om framställning till riksdagen i ämnet.

I likhet med myndigheterna anser jag mig böra tillstyrka, att sökandena i pensions hänseende likställas med övriga lantbruksskolföreståndare. Att i sådant syfte vidtaga ändring i övergångsstadgandena vid kap. VII av reglementet för pensionsanstalten synes dock mindre lämpligt. I stället vill jag förorda, att av riksdagen inhämtas medgivande att de engångsavgifter för egen tjänstepension, ifrågavarande båda sökande hava att erlægga, må beräknas enligt regeln för lantbruksskolföreståndare, som icke är innehavare av skolegendom.

*Departements-
chefen.*

Den engångsavgift, varom pensionsanstalten vid bifall till framställningen skulle gå miste, har beräknats till i runt tal 11,900 kronor. Någon höjning av anslaget till bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering erfordras emellertid icke för ändamålet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, utan hinder av bestämmelserna i övergångsstadgandena vid kap. VII av gällande reglemente för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., de engångsavgifter, vilka föreståndarna för lantbruksskolorna i Varpnäs, Åke Ingeström, och i Tomta, Karl Funkquist, hava att för egen tjänstepension erlægga, må, oaktat samma befattningshavare tillika äro innehavare av skolegendom, beräknas enligt den i 1 mom. första stycket av nämnda övergångsstadganden angivna regel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Allan Tigerschiöld.

